diyanet

Aylık Dergi • Mart 2014 • Sayı 279

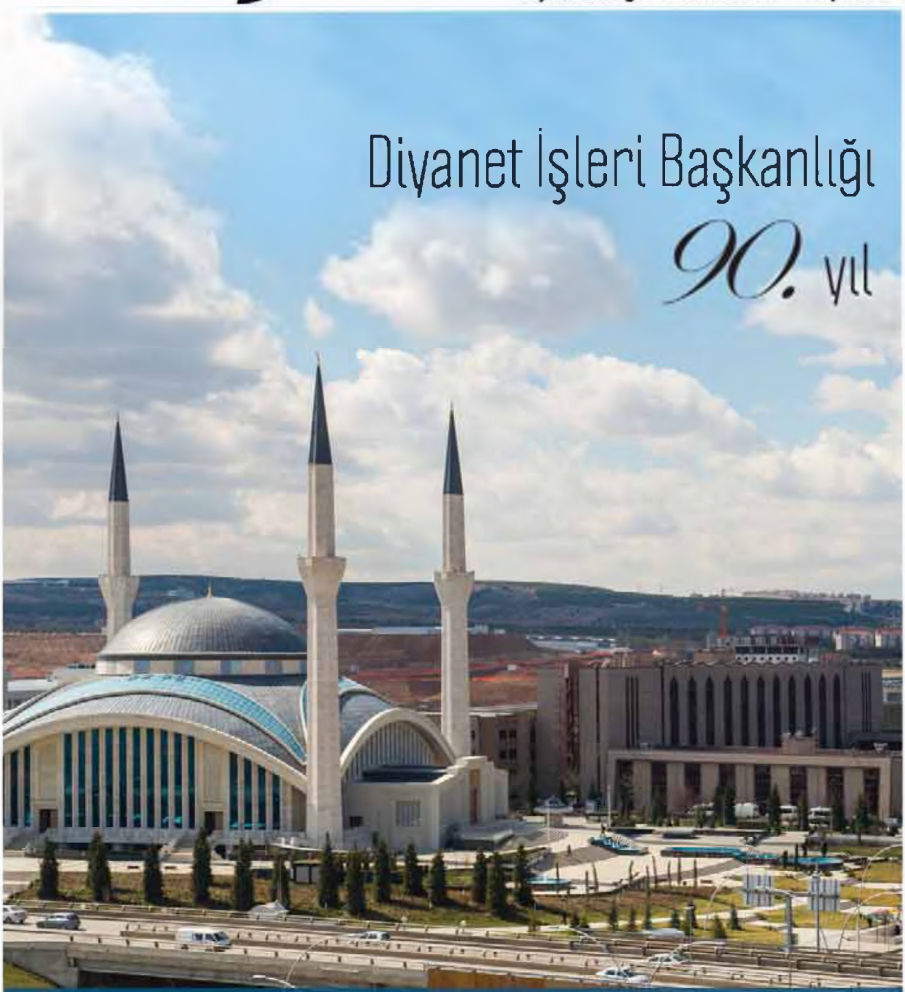

Şeyhülislamlıktan Diyanet İşleri Başkanlığına

Prof. Dr. Mehmet Emin Özafşar ile Yeni Yüzyıl Yeni Diyanet Üzerine Söyleşi

İslam'da Kurumsallaşma, Diyanet Algısı ve Temsil Tartışmaları

İZÜ - İSMAİL KARA TÜRKİYE'DE DİNİ HAYAT ARŞİVİ

Diyanet İşleri Başkanlığının Kuruluş Yılları
Yrd. Doç. Dr. Mehmet Bulut

90. Yılında Diyanet'in Anlamı
Doç. Dr. Hüseyin Yılmaz

Türkiye'de Dinî Hayat ve Diyanet
Prof. Dr. Vejdi Bilgin

Din-Devlet İlişkileri Bağlamında Diyanet'in Misyonu
Prof. Dr. Kamil Kaya

Vazılı Basında Din Adamı Kimliğinin Temsili
Yrd. Doç. Dr. İbrahim Venen

Diyanet İşleri Başkanlığının Küresel Vizyonu
Yrd. Doç. Dr. Mustafa Selim Yılmaz

Diyanet İşleri Başkanlığı Adına Sahibi ve Genel Yayın Yönetmeni
Dr. Yüksel SALMAN

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü
Dr. Faruk GÖRGÜLÜ

Mali İşler ve Dağıtım Sorumlusu
Mustafa BAYRAKTAR

Yayın Koordinatörleri
Mustafa BEKTAŞOĞLU
Dr. Lamia LEVENT
Mutlu DOĞAN
diyanetdergi@diyanet.gov.tr

Tashih
Mesut ÖZÜNLÜ

Teknik Servis
Latif KÖSE

Arşiv
Ali Duran DEMİRCİOĞLU

Yönetim Merkezi
Dini Yayınlar Genel Müdürlüğü
Üniversiteler Mahallesi Dumlupınar Bulvarı No: 147/A 06800
Çankaya/ANKARA
Tel: 0312 295 7306•Faks: 0312 284 7288

Abone İşleri
Tel 0312 295 7196-94
Faks: 0312 285 1854
e-mail: dosim@diyanet.gov.tr

Abone Şartları
Yurt içi yıllık: 60,00 TL
Yurt dışı yıllık: ABD: 30 ABD Doları
AB ülkeleri: 30 Euro
Avustralya: 50 Avustralya Doları
İsveç ve Danimarka: 250 Kron
İsviçre: 45 Frank
Abone kaydı için, ücretin Döner Sermaye İşletme Müdürlüğü'nün

İZÜ - İSMAİL KARA TÜRKİYE'DE DİNİ HAYAT ARŞİVİ

İçindekiler

Prof. Dr. Mehmet Emin Özafşar ile Yeni Yüzyıl Yeni Diyanet Üzerine Söyleşi
Dr. Faruk Görgülü

Prof. Dr. Raşit Küçük ile Din İşleri Yüksek Kurulu Üzerine Söyleşi
Dr. Faruk Görgülü

Prof. Dr. İsmail Kara ile Diyanet Üzerine Söyleşi
Kamil Büyüker

12 | Şeyhülislamlıktan Diyanet İşleri Başkanlığına
Prof. Dr. Davut Dursun

31 | Emanet ve Ehliyet
Dr. Ekrem Keleş

46 | Toplumun Desteğe Muhtaç Kesimlerine Sunulan Din Hizmetleri
Dr. Yaşar Yiğit

53 | Devlet ve Toplum Arasında Köprü: Diyanet
Prof. Dr. Kemaleddin Taş

68 | İslam'da Kurumsallaşma, Diyanet Algısı ve Temsil Tartışmaları
Doç. Dr. İhsan Çapçıoğlu

78 | Din Adamlarının Kutsallaştırılması
Prof. Dr. İbrahim Hilmi Karslı

80 | Kitaplık
İbrahim Özer

T.C. Ziraat Bankası Ankara - Akay şubesindeki **IBAN: TR0001 0007 6005 9943 0850 01** no'lu hesabına yatırılması ve makbuzun fotokopisi ile abonenin hangi sayıdan başlayacağını bildirir bir dilekçe, mektup, yazı, faks veya e-mailin Diyanet İşleri Başkanlığı Döner Sermaye İşletmesi Müdürlüğü Üniversiteler Mahallesi Dumlupınar Bulvarı no: 147/A 06800 Çankaya/ANKARA adresine gönderilmesi gerekir.

Yayın Türü: Aylık, Yerel, Süreli Yayın Dıyanet Aylık Dergi (Türkçe)

Temsilcilikler
Yurt içi: İl Müftülükleri, İlçe Müftülükleri
Yurt Dışı: Din Hizmetleri Müşavirlikleri, Din Hizmetleri Ataşelikleri

www.diyanet .gov.tr
diniyayinlar@diyanet.gov.tr
aylikhaber@diyanet.gov.tr

Yayınlanacak yazılarda düzletme ve çıkartmalar yapılabilir. Yazıların bilimsel sorumluluğu yazarlarına aittir.
Tasarım: Dorukkaya Matbaacılık Yay. Rekl. Ve Madencilik Enerji Ve İnşaat A.Ş.

Macun mah. 3. Cad. no: 2
Yenimahalle/ANKARA
Tel: 0312 397 1197•Faks: 0312 397 1198

Baskı: Korza Yayıncılık Basım Sanayi Tic. Ltd. Şti. ANKARA
Tel: 0312 342 22 08•Faks: 0312 341 28 60
www.korzabasim.com.tr

Basım yeri: Ankara/Basım Tarihi: 18/03/2014
ISSN – 1300-8471

İZÜ – İSMAİL KARA TÜRKİYE'DE DİNİ HAYAT ARŞİVİ

Prof. Dr. İbrahim Hilmi Karslı
Din İşleri Yüksek Kurulu Üyesi
ihilmi.karsli@diyanet.gov.tr

Din Adamlarının Kutsallaştırılması

"Yahudiler hahamlarını, Hristiyanlar da rahiplerini ve Meryem oğlu Mesih'i Allah Teala'dan başka rablar/tanrılar edindiler." (Tevbe, 9/31.)

Tanrı-kul ilişkisi son derece hassas bir konudur. Her dinin öncüleri, üstatları vardır. Bunlar, kutsalla olan ilişkide insanlara aracılık yaparlar. Bu kimselerin, kutsalı istismar etme ihtimali daha fazladır. Çünkü bulundukları makamın sağladığı imkân ve fırsatlar vardır. Dolayısıyla bunları dünyevi çıkar ve kazanımlara tahvil etme riskini daima taşırlar.

Tanrı'nın bazı sıfatları din adamlarına izafe edilebilmektedir. Diğer bir ifadeyle bunlar tanrısal özelliklere sahip kimseler olarak kutsanabilmektedir. Aslında insanın, peygamber, veli, aziz vb. şahısları takdis etmeye yönelik bir zaafı da vardır. Bunun tarihte ve günümüzde çokça örneğini görebiliyoruz. Nitekim peygamberler ve din adamları, beşer üstü nitelikleri haiz kimseler olarak görülebilmiştir.

Kur'an, ehlikitap din adamlarına önemli bir yer verir. Yahudi ve Hristiyanların ruhanileri ile olan ilişkileri üzerinde durur. Tevhit hakikatinden sapmalarına, üstatlarını tanrılaştırmalarına ve böylece kutsalın sömürülmesine dikkatleri çeker. (Tevbe, 9/34.) Nitekim makalenin girişinde yer verdiğimiz ayet, bu açıdan oldukça önemli bir uyarıyı içermektedir.

Burada Kur'an, sadece "tanrılaşan" ve bu tür anlayışlara kapı aralayan din adamlarını kınamamaktadır. Aynı zamanda bu sapmaların meydana gelmesine sebep olan, yani ruhanileri kutsallaştıran geniş halk kesimlerine de ağır eleştiriler yöneltmektedir.

Nakledildiğine göre, soylu bir Hristiyan kabilesinden gelen Adî b. Hâtim, bir defasında, Tevbe suresini okuyan Hz. Peygamber'in huzuruna gelir. Allah'ın elçisi bahsettiğimiz ayete gelince, okumasını keser. Adî b. Hâtim, 'Biz din adamlarına ibadet etmiyoruz ki' der. Bunun üzerine Hz. Peygamber şu cevabı verir: "Din adamları, Allah'ın helal kıldığını haram, haram kıldığını helal kılmıyorlar mı? Siz de bu konularda onlara uymuyor musunuz?' Adî b. Hâtim 'evet' diye cevap verir. Bunun üzerine Hz. Peygamber, 'İşte bu, onlara ibadet etmektir' der." (Tirmizi, "Tefsir", IX.)

Müfessir Hamdi Yazır, ayetle ilgili dikkat çekici bir açıklama yapar. Buna göre herhangi birini "rab" edinmiş olmak için, illa da onu bu adla çağırmak gerekmemektedir. Aksine, Allah'ın emrine uygun olup olmadığını hesaba katmadan, onun isteklerine uymak ve özellikle dinî konularda onu kural koymaya yetkili sanmak, bu anlama gelmektedir. Diğer bir anlatımla, ne söylerse söylesin ne emrederse emretsin doğ-

İZÜ – İSMAİL KARA TÜRKİYE'DE DİNİ HAYAT ARŞİVİ

ru kabul etmek, ona uyduğu zaman Allah'ın emrine ters düşebileceğini düşünmeden hareket etmek, böylece emirlerini taparcasına yerine getirmek. İşte bütün bunlar onu "rab" yerine koymakla eşdeğer bir anlam taşımaktadır. (M. Hamdi Yazır, Hak Dini Kur'an Dili, IV, 2511-2514.)

Müslüman bir toplumda insanların, dinî ilimlere vakıf, dünyadan haberdar, ilmi ile amel eden, fazilet sahibi insanları üstat kabul etmelerinin yadırganacak bir tarafı yoktur. Burada yanlış olan, bir kimsenin, ifade yerinde ise, düşünce ve iradesini âlim kabul ettiği insanlara teslim etmesidir. Doğru olup olmadığına bakmaksızın onların düşünce ve emirlerine uymasıdır.

Bu bağlamda Hz. Peygambere biatten bahsedilen ayette, ona itaatin ancak meşru ve makul çerçevede olması şartının ileri sürülmesi dikkat çekici değil midir? (Mümtehine, 60/12.) Yine Allah'ın elçisi ile ilgili böyle bir ayrıntıdan bahsediliyorsa, âlim ve üstatlar konusunda daha dikkatli olmak gerekmez mi?

Üstadın ileri sürdüğü her düşünce ve yaptığı her davranışın doğruluğu konusunda bir gerekçe bulma çabası veya "Onun yaptığının mutlaka bir hikmeti vardır." yaklaşımı sağlıklı bir tutum değildir. Çünkü yarın hesap gününde herkes kendi yaptıklarından sorumlu tutulacaktır. Şu hâlde âlim de olsa insan esas alınarak hakikat belirlenmemeli, ancak hakikat esas alınarak düşünceler, tavırlar belirlenmelidir.

Ehlikitap din adamlarının kutsanması konusunda da şunlar söylenebilir: Yahudiliğin Rabbani geleneğinde din adamının maddi ve manevi güçlere sahip olduğu kabul edilir. O, Tanrı ile iletişim kurabilir. Bu potansiyeli ile Rabbiler, insanların maruz kaldıkları kötülükleri giderebilir, insanları fakirliğe ve kıtlığa düşürebilir veya ekinlerin bereketine vesile olabilir. Ayrıca o, meleklerle hatta ölülerle dahi iletişim kurabilir.

Hz. İsa'ya ilk inananlar yalnızca Allah'a ibadet ediyorlardı. Ancak sonrakiler, sıkıntılı zamanlarında azizlerden yardım talebinde bulundular. Yine azizler, olağanüstü hâllere sahip ve şefaat yetkileri bulunan kimseler olarak kabul edildi. Protestanlar hariç, diğer Hristiyanlar bu tazime devam ettiler. Bela ve musibetlerde azizler kendilerine dayanılacak kurtarıcılar olarak görüldü. Katolikler papayı masum kabul ettiler. Dolayısıyla onun emirlerine itaati de dinî bir vecibe saydılar.

Görüldüğü gibi ehlikitap din adamları, doğru olup olmadığına bakılmaksızın hükümlerine itaat edilen, aşırı yüceltilen, dilediklerini affeden veya ilahî lütuftan mahrum bırakan, kendilerine sığınılan, tabiatüstü güçlerle iletişim kuran kutsal kimseler olarak görüldü. (Geniş bilgi için bk. İbrahim H. Karslı, Kutsal Kitaplara Göre Din Adamı, Ankara 2010.)

Burada yapılan tespitler, köken itibarıyla tevhit dini olan bu dinlerin sonraki asırlarda uğradıkları sapmayı göstermek açısından oldukça dikkat çekicidir. Çünkü tevhide çağırması gereken din öncüleri, tevhidin önünde engel hâline geldiler. Dolayısıyla ayetin ortaya koyduğu gerçek, sadece tarihî bir tespit olarak değerlendirilmemelidir. Aksine burada son dinin mensuplarına da oldukça önemli uyarılar yapılmaktadır.

Şu hâlde Müslümanların, geçmiş din mensuplarının düştüğü bu hatalara düşmeyecekleri konusunda bir garantileri yoktur. Aksine tarihte yaygın bir şekilde yaşanan bu gerçekliğin ortaya koyduğu tehlike, Müslümanlar için de söz konusudur. İslam'ın temel kaynaklarının sahih bir şekilde elimizde bulunması, Müslümanların bu tür sapmalardan korundukları anlamına gelmez.

Mezhepler tarihi şunu açıkça göstermektedir: Sapmalar, düşüncede, inançta başlamakta, zamanla mesnetsiz yorumlarla bir şekilde bunlar meşrulaştırılma yoluna gidilmektedir. Sonraki nesiller de bütün bunları dinin aslından mış gibi algılamaya, düşünce duygu ve pratiklerini de buna göre belirlemeye başlamaktadırlar.

Günümüzde bazı mezhep ve tarikatların kendi imam ve üstatlarına birtakım beşer üstü nitelikler izafe ettikleri görülmektedir. Günahtan korunmuş olması (masum), zorluk anında müridin imdadına yetişmesi, kalpten geçeni bilmesi, misal ve melekût âlemiyle irtibat kurması, tabiatta tasarruf sahibi olması bunlar arasında zikredilebilir. Yine günümüzde birtakım şahıslarla ilgili mehdilik iddiaları sıkça konuşulan konulardandır. Bütün bunlar, ehlikitap din adamları bağlamında burada yapılan uyarıların ne denli anlamlı olduğunu bizlere göstermektedir.

İZÜ - İSMAİL KARA TÜRKİYE'DE DİNİ HAYAT ARŞİVİ

Ey iman edenler! Allah'a itaat edin. Peygamber'e ve
sizden olan ulülemre (idarecilere) de itaat edin.
Eğer bir hususta anlaşmazlığa düşerseniz -Allah'a ve
ahirete gerçekten inanıyorsanız- onu Allah'a ve
Rasul'e götürün (onların talimatına göre halledin);
bu hem hayırlı, hem de netice bakımından daha güzeldir.
(Nisa, 4 /59.)

FİYATI: 5 TL

İZÜ - İSMAİL KARA TÜRKİYE'DE DİNİ HAYAT ARŞİVİ